

# PREFAȚĂ

VICTOR VOICU, IRINEL POPESCU

Inițiativa elaborării unei istorii a civilizației românești, dedicată Centenarului Marii Uniri, onorează Academia Română, instituție care, de la înființare și până în prezent, a luat parte în mod activ și s-a identificat, în bună măsură, cu tot ceea ce înseamnă istorie și civilizație românească.

Desigur că dintr-o asemenea serie nu putea lipsi Medicina care, de-a lungul istoriei, le-a fost alături românilor în special la necez și, care, la rândul ei, a scris o mică părticică din istoria acestei țări.

Deși dovezi de practică medicală au existat din cele mai vechi timpuri, medicina a fost, de la începuturi și până în epoca modernă, mai mult o artă, decât o știință.

Bazele științifice ale medicinei au fost puse în secolul luminilor și consolidate în secolul al XIX-lea, moment din care putem vorbi de o medicină cu adevărat științifică.

Medicina românească s-a născut odată cu nașterea statului român.

Ieșite de sub domniile fanariote, Țara Românească și Moldova încep un proces de modernizare statală, care va dura aproximativ 100 de ani și se va încheia o dată cu Marea Unire de la 1918.

În acești ani s-au pus și bazele medicinei moderne românești, o medicină științifică, născută direct din medicina apuseană și urmând principiile și metodele acesteia.

Cele mai importante repere ale acestei evoluții sunt următoarele:

- Constituirea unui sistem național de sănătate, o dată cu Regulamentul Organic, din 1831–1832;
- Înființarea primelor spitale;
- Înființarea învățământului medical superior;

La toate acestea au contribuit serie de mari personalități, formate aproape fără excepție în Occident (în special în Franța) și care au pus bazele medicinei românești.

Medicina și sistemul de sănătate au stat mereu în atenția guvernanților, de la aducerea în țară a lui Carol Davila (care poate fi socotit întemeietorul medicinei românești moderne) și până în zilele noastre.

Davila a primit de la conducătorii țării din acea vreme puteri depline care i-au permis să pună bazele unui sistem de sănătate modern, în care medicina militară juca un rol important și care, la rândul său, avea la temelie învățământul medical.

Primele spitale au fost construite în secolul XVIII: Spitalul Colțea (1704), Spitalul Pantelimon (1735) la București și Spitalul Sf. Spiridon (1730) la Iași.

În același timp, Nicolae Krețulescu, fiu de boier și descendent direct al lui Constantin Brâncoveanu, se hotărăște să urmeze o carieră medicală (lucru de neconceput până atunci, pentru clasa socială din care făcea parte).

Alege să studieze la Paris, între 1834 și 1839, de unde se întoarce și începe să modernizeze medicina românească după model apusean.

În 1853 sosește în țară, la invitația domnitorului Barbu Știrbei, Carol Davila, cel care avea să joace un rol esențial în organizarea sistemului sanitar din România, a medicinei militare și a Spitalului Militar din București și în organizarea învățământului superior medical din țara noastră.

Medicina se dezvoltă mai departe cu tineri entuziaști și foarte capabili, educați în Occident, cei mai mulți cu o foarte bună situație materială, dar care întrezăreau atât necesitatea de a moderniza țara, cât și căile pe care s-ar putea face aceasta.

Acești tineri, după studii în special în Franța (în unele cazuri în Germania sau la Viena), s-au întors în țară, au întemeiat spitale, au preluat catedre universitare la facultățile nou înființate în a doua jumătate a sec XIX, s-au implicat în administrație și în organizarea sanitară, au luptat pe front în Războiul de Independență, în Războaiele Balcanice sau în Primul Război Mondial, adică au făcut de toate pentru a construi un sistem sanitar și o medicină care să fie cât mai aproape de cea occidentală.

Au existat și destule impedimente. Dintre acestea două credem că sunt mai importante, care, sub o formă sau alta pot fi regăsite și în prezent:

- Resursele insuficiente, într-o țară a cărei dezvoltare economică a fost întotdeauna cu mult în urma marilor puteri europene;
- Mentalitățile învechite, moștenire a Evului Mediu și a domniilor fanariote, care nu de puține ori au stat în calea progresului.

Între cele două războaie mondiale, medicina românească face pași importanți înainte. Continuă legătura cu medicina apuseană, poate mai puțin în ceea ce privește formarea (întrucât Facultățile românești de Medicină de la București, Iași și Cluj aveau de acum un nivel suficient de ridicat), dar mai ales în ceea ce privește circulația și schimburile de experiență și de opinii.

Schimburile de profesori între cele trei Facultăți de Medicină (București, Iași și Cluj) au un rol benefic pentru dezvoltarea învățământului medical. În mod particular, acestea au un rol deosebit în consolidarea proaspăt înființatei Facultăți de Medicină din Cluj.

Se fac progrese importante: se înființează spitale noi și moderne, se dezvoltă învățământul superior și cercetarea medicală, se înființează sistemul de asistență medicală de urgență etc.

Nicolae Paulescu descoperă insulina, Iuliu Hațieganu promovează importanța clinicii medicale, N. Gh. Lupu stabilește legătura între disciplinele fundamentale și clinică, Ernest Juvara dezvoltă ortopedia și inventează fixatorul extern, Iancu și Amza Jianu introduc esofagoplastia cu tub gastric din marea curbură (pe care, ulterior, Dan Gavriliu o va face faimoasă la nivel mondial), Nicolae Hortolomei devine șeful

Clinicii Chirurgicale de la Colțea, unde continuă Școala de Chirurgie a lui Constantin Dimitrescu-Severeanu și Thoma Ionescu, și o ridică pe cele mai înalte culmi.

În jurul celor trei Facultăți de Medicină (București, Iași și Cluj) se dezvoltă mari spitale și clinici importante, ai căror șefi desfășoară o activitate remarcabilă.

Din păcate, o dată cu instalarea regimului comunist circulația și schimburile de experiență cu Occidentul au încetat. A fost o grea lovitură, întrucât, așa cum spuneam, școala românească de medicină s-a născut din școala de medicină apuseană și s-a raportat tot timpul la aceasta.

O dată cu izolarea României dincolo de Cortina de Fier, cordonul ombilical care lega medicina din țara noastră de cea occidentală a fost tăiat în mod brutal, cu toate consecințele negative ale acestui act.

Depășind însă dificultățile, revenindu-și treptat din șoc și adaptându-se noilor condiții, medicina a continuat, totuși, să se dezvolte.

Chiar în timpul războiului s-a înființat Facultatea de Medicină din Timișoara (decembrie 1944), iar imediat după război s-a înființat Facultatea de Medicină din Târgu-Mureș. Acestea li s-a adăugat în 1970, Facultatea de Medicină din Craiova.

Diferitele ramuri ale medicinei au continuat să evolueze în pas cu vremea.

Chirurgia cardiacă a început în 1953, la Spitalul Colțea, în plină epocă stalinistă.

În 1959, s-a înființat Spitalul Fundeni, iar mai târziu, în 1978, Spitalul Municipal din București (în prezent Spitalul Universitar de Urgență București), două unități etalon ale medicinei bucureștene și naționale.

Alinierea la Școala sovietică, cu marile exagerări ale pavlovismului și cu negarea geneticii, a influențat negativ dezvoltarea medicinei românești, dar nu a oprit-o complet. Unii medici români dintre cei care au studiat în Uniunea Sovietică au făcut chiar frumoase cariere pe baza cunoștințelor însușite acolo. Pot fi menționați în acest sens profesorii Dumitru Burlui și Agrippa Ionescu.

Din a doua jumătate a anilor '60 medicina românească începe să se alinieze din nou la standarde occidentale.

O mare frână apare, însă, începând cu 1980 când, timp de 10 ani aproape totul se degradează în România, pe fondul înăspririi regimului comunist și a unor restricții fără precedent. În această perioadă s-au înregistrat puține progrese, iar în București am asistat la demolarea Spitalului Brâncovenesc, una dintre unitățile medicale de elită și cu veche tradiție.

După 1990, medicina românească va căuta din nou să se alinieze Occidentului. Medicii români încep să circule și se întorc acasă pentru a implementa și în România metode moderne de diagnostic și tratament.

Se înființează noi facultăți de medicină în cadrul unor universități publice (Constanța, Oradea, Brașov, Sibiu, Galați), precum și câteva în sistemul privat, în cadrul Universităților „Titu Maiorescu” București, „Vasile Goldiș” Arad și „Apollonia” Iași.

În cadrul asistenței medicale se dezvoltă sectorul privat (cabinete medicale, centre medicale, spitale private etc.) în toate marile orașe ale țării.

În anumite specialități (Stomatologie, Dermatologie, Proctologie, Ginecologie) rețeaua privată a ajuns la același nivel sau chiar mai dezvoltată decât cea din sistemul public.

Au apărut și unități spitalicești private, în special în București: Spitalul Sanador, Spitalul Monza, Spitalul Ponderas, Spitalul Medlife, cu bogată activitate în diferite specialități: Cardiologie și Chirurgie cardiacă, Oncologie și Chirurgie oncologică, Neurochirurgie, Chirurgie bariatrică, Chirurgie miniinvazivă, Urologie etc.

Pe plan internațional dezvoltarea medicinei este explozivă și metodele noi apar într-o succesiune amețitoare.

Unele dintre ele sunt introduse foarte rapid și în țara noastră.

Apărută la sfârșitul anilor '80 la nivel internațional, chirurgia miniinvazivă este implementată și în România, începând cu anul 1992.

Din anul 2008 se va dezvolta și chirurgia robotică, mult peste nivelul altor țări din această zonă geografică, România fiind unul din pionierii metodei în Europa de Est.

În cazul transplantului de organe și țesuturi până în 1989 există experiența unui singur centru, la Spitalul Fundeni din București, în care se efectuase primul transplant renal din România, în februarie 1980. După 1990 se dezvoltă în etape succesive un întreg sistem național și sunt efectuate cu succes: transplantul cardiac (Spitalul de Urgență Floreasca), transplantul hepatic (Spitalul Fundeni), transplantul pulmonar (Spitalul „Sf. Maria”).

La Spitalul Bagdasar-Arseni s-a înființat un centru ultramodern de neurochirurgie, dotat cu aparatură de cea mai înaltă performanță.

La Institutul Clinic Fundeni a fost implantată prima inimă artificială și, apoi, primele valve aortice introduse transcutanat.

S-a organizat un sistem național de asistență medicală de urgență (SMURD), după cele mai moderne principii.

Au fost înființate programe de tratament în urgență al infarctului acut de miocard și accidentelor vasculare cerebrale.

S-au realizat implanturi cohleare pentru hipoacuzie.

Casa Națională de Asigurări de Sănătate finanțează un program național de oncologie, cu multe molecule noi, unele din ele extrem de costisitoare dar care au schimbat radical prognosticul unor boli altădată fatale (cancer pulmonar, melanom malign etc.).

Deschiderea granițelor a adus după sine nu numai circulația medicilor și personalului medical, ci și a pacienților care, nu de puține ori, s-au orientat către unități medicale din străinătate (în special din Ungaria, Austria sau Turcia). Această „concurență” a avut și efecte benefice deoarece a determinat, în bună măsură, creșterea nivelului calitativ și în spitalele autohtone.

Cercetarea medicală a făcut, de asemenea, pași importanți.

În București s-au dezvoltat institutele de cercetare deja existente: Institutul Victor Babeș, Institutul de Virusologie, Institutul de Biologie și Patologie Celulară „Nicolae Simionescu”. O mare problemă a fost legată de Institutul „Ion Cantacuzino”, care a trecut printr-un șir interminabil de transformări și unde s-a pierdut școala și în cea mai mare parte expertiza acumulată de-a lungul deceniilor.

Institutele Clinice (Institutul de Endocrinologie „C.I. Parhon”, Institutul de Diabetologie „Nicolae Paulescu”, Institutul de Oncologie „Alexandru Trestioreanu”, Institutul de Pneumologie „Marius Nasta”, Institutul de Geriatrie „Ana Aslan”, Institutul Clinic Fundeni) au continuat să desfășoare activitate de cercetare.

La Cluj-Napoca, Timișoara și București au fost construite centre de cercetare medicală cu fonduri europene: Imogen (Cluj-Napoca), Oncogen (Timișoara), Centrul de Excelență în Medicina Translațională (Institutul Clinic Fundeni – București).

La Cluj-Napoca și Iași au fost construite Centre de Cercetare aferente celor două Universități („Iuliu Hațieganu” și „Gr. T. Popa”).

Medicina românească se dezvoltă în continuare conform resurselor umane de care dispune, bugetului alocat sănătății, dezvoltării medicinei la nivel internațional etc.

Generațiile tinere de medici și cercetători fac eforturi pentru a se alinia standardelor actuale, izbindu-se, de multe ori de aceleași două obstacole pe care le-am menționat anterior: finanțarea insuficientă și mentalitățile necorespunzătoare.

Cei mai perseverenți însă rezistă și mulți dintre ei au ajuns deja la performanțe demne de a fi menționate.

Ei, tinerii, sunt cei care vor construi medicina viitorului în România, înălțându-se pe umerii înaintașilor și continuând moștenirea care le-a fost lăsată!

\*

Pentru elaborarea acestei lucrări au fost solicitați în primul rând membrii Secției de Științe Medicale, pornind de la ideea că este o lucrare a Academiei Române și că fiecare dintre membrii secției este un reputat specialist.

În același timp, a fost alcătuit un colectiv mult mai larg de autori, unii dintre ei fiind istorici ai medicinei (Octavian Buda, Dana Băran, Cristian Bârsu), alții având contribuții recunoscute în istoria medicinei (Eugen Târcoveanu, Silviu Constantinoiu, Vasile Sârbu, Teodor Horvat) iar alții fiind lideri de opinie în domeniul lor de activitate.

De aici rezultă în primul rând o lipsă de uniformitate a capitolelor, în ceea ce privește:

- **Întinderea:** unele sunt mai lungi, cu detalii, altele mai scurte, limitându-se la cadrul general al temei abordate. Unii autori au oferit o bibliografie completă și inclusă în text, în timp ce alții au menționat doar sursele din care s-au documentat, sub forma unei bibliografii selective.
- **Conținutul:** unii autori s-au concentrat pe evenimentele istorice, alții au scris mai degrabă despre personalități iar alții au făcut exclusiv istoria învățământului medical în domeniul respectiv.
- **Stilul:** unii autori folosesc un stil academic dar lipsit de accente literare, în timp ce alții au scris cu emoția provocată de evenimentele pe care le-au trăit.

Elementul subiectiv poate fi invocată în cazul unor capitole deși o notă personală, mai ales când vine din partea unor specialiști reputați, poate fi acceptată. Cu siguranță, o astfel de notă se poate regăsi chiar și la cei mai obiectivi istorici.

## CUPRINS

Autori .....	V
Prefață ( <i>Acad. Victor Voicu, Irinel Popescu, membru corespondent al Academiei Române</i> ).....	XIX
O istorie medicală a Bucureștiului ( <i>Octavian Buda</i> ) .....	1
Pagini din istoria învățământului superior de medicină și farmacie din Cluj în secolul al XX-lea și la începutul secolului al XXI-lea ( <i>Cristian Bârsu, Constantin Ciuce, Alexandru Rotaru</i> ) .....	59
Scurt istoric al învățământului și asistenței medicale din Moldova ( <i>Dana Baran, Eugen Târcoveanu</i> ).....	87
Istoria medicinei în Banat ( <i>Sorin Ursoniu</i> ).....	135
O istorie succintă a medicinei din Dobrogea ( <i>Vasile Sârbu</i> ) .....	153
Sibiul medical ( <i>Dan Sabău</i> ).....	159
Istoria medicinei din Basarabia și Republica Moldova ( <i>Gheorghe Țibîrnă</i> ) .....	167
Istoricul sistemului sanitar din România ( <i>Cristian Vlădescu</i> ) .....	189
Serviciul medical militar ( <i>Ionel Paul Oprea</i> ) .....	197
File din Istoria ambulanței în România ( <i>Alis Grasu, Cristian Grasu</i> ) .....	207
Istoria Medicinii interne ( <i>Ion Bruckner, Nicolae Baltă</i> ) .....	215
File din Istoria chirurgiei românești ( <i>Silviu Constantinoiu, Irinel Popescu</i> ) .....	227
Anestezia și Terapia Intensivă în România. Istoria recentă și contemporană a uneia dintre cele mai tinere specialități medicale ( <i>Ioana M. Grințescu</i> ) ..	299
Istoricul Pediatriei bucureștene ( <i>Constantin Arion</i> ).....	309
Istoria Chirurgiei pediatrice din România ( <i>Sebastian Ionescu, Sandu Gabriel Aprodu, Eugen Sorin Boia, Constantin Tica, Simion Țirlea</i> ).....	321
Istoria Medicinii dentare ( <i>Norina Fornă</i> ) .....	329
Istoria Medicinii Legale în România ( <i>Vladimir Beliș</i> ).....	365

Istoria Igienii – Universitatea de Medicină și Farmacie „Carol Davila” ( <i>Anca Maria Moldoveanu, Maria Nițescu, Mirela Nedelescu</i> ) .....	371
Istoria transplantului de organe și țesuturi ( <i>Vasile Sârbu</i> ) .....	381
Istoria adevărată a unei descoperiri de Premiul Nobel: Aquaporinele ( <i>Gheorghe Benga</i> ) .....	407
Editarea în România a unui jurnal medical cu factor de impact: Experiența jurnalului de gastroenterologie și hepatologie ( <i>Journal of Gastrointestinal and Liver Diseases</i> ) ( <i>Monica Acalovschi</i> ) .....	433
Indice de nume .....	441

În același timp, a revenit coordonatorilor volumului sarcina de a verifica întregul conținut, astfel încât să nu se strecoare date inexacte provocate de un subiectivism dincolo de limite.

Din păcate, în medicină orgoliile s-au dovedit adesea excesive. Unul dintre cele mai cunoscute romane ale marelui scriitor Augustin Buzura, el însuși medic, se intitulează chiar așa, „Orgolii” și este o poveste despre medici.

De-a lungul timpului aceste orgolii au dat naștere la deformări grotești ale adevărului.

Realizări ne semnificative au fost ridicate la rang de evenimente istorice sau, invers, momente care au marcat evoluția medicinei au fost omise în mod intenționat pentru că autorii lor nu erau pe placul unora.

Mai rău decât atât, aceleași orgolii au generat conflicte, uneori extrem de violente, în care au fost angajate inutil, energii și forțe nebănuite, care puteau fi utilizate cu mai mult folos.

În acest fel s-au distrus nu puține cariere și vieți, iar efectele lor negative asupra întregii evoluții a medicinei nu vor putea fi niciodată evaluate în întregime.

Unul dintre autorii acestui volum își mărturisește sincer teama de a nu supăra pe unii sau pe alții și avertizează cititorul că nu va aborda și istoria contemporană.

La fel au procedat și alți autori, fără ca să o afirme în mod explicit!

Mai sunt și alte limite ale volumului: astfel, cu toate strădaniile coordonatorilor de volum, nu am reușit să obținem date despre toate centrele medicale importante, și nici despre toate specialitățile sau facultățile de medicină.

De aceea volumul de față nu reprezintă o istorie exhaustivă a medicinei românești.

Ni s-a părut mai potrivit să îl intitulăm „*File din istoria medicinei românești*”. Lucrarea începe cu o istorie generală a medicinei; am preferat abordarea pe regiuni istorice ținând cont de faptul că unele dintre acestea nu au făcut întotdeauna parte din țara care este astăzi România. Cu toate acestea, acolo s-a scris istorie românească (inclusiv istorie medicală)!

Urmează descrierea sistemelor de sănătate din România, a instituției salvării și a sistemului medical de urgență, precum și a medicinei militare.

Continuă apoi cu disciplinele fundamentale, cele pe baza cărora s-a clădit medicina științifică modernă și, apoi, disciplinele clinice, cele două trunchiuri majore, medicina internă și chirurgia, apoi specialitățile medicale și chirurgicale și chiar unele subspecialități (exemplu, Chirurgia robotică).

Nu am putut evita unele suprapuneri; ele apar mai ales în cazul unor personalități cu preocupări în multiple domenii, ale căror date biografice au fost inserate la fiecare dintre acestea.

Rezultatul final este, totuși, o lucrare cu un conținut bogat și cu multe date interesante, care poate constitui un reper pentru istoriografia medicală românească.

Cei doi coordonatori ai volumului aduc alese mulțumiri Domnului Prof. Dr. Teodor Horvat pentru contribuția adusă pe tot parcursul redactării acestei lucrări.